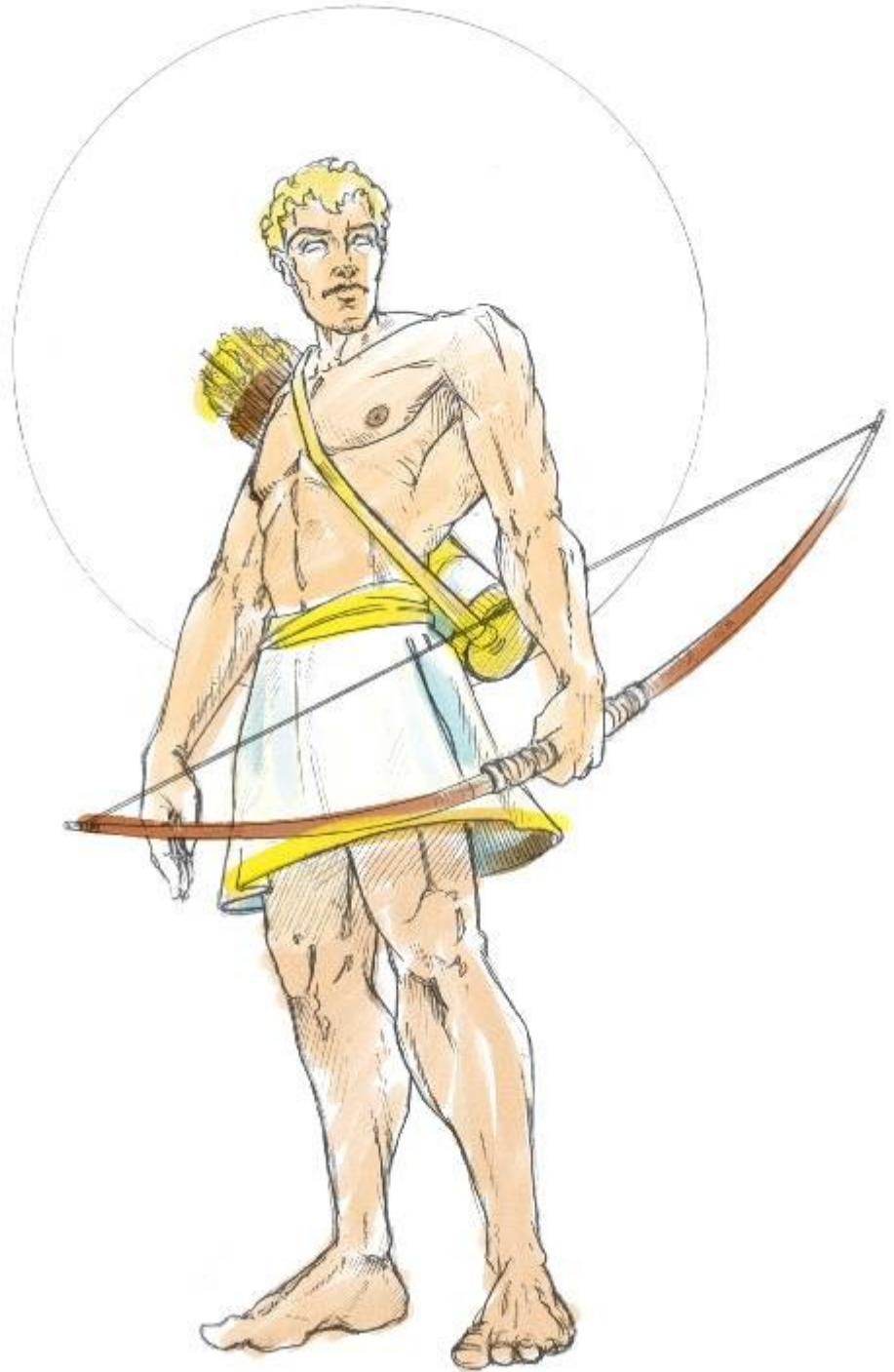

Λουκιανός

gesprekken tussen goden en hoertjes

een project met
originele teksten
voor de 3^e klas
gymnasium

LOUKIANOS

Inleiding

Jullie hebben, nu je bijna op de helft van het derde leerjaar bent gekomen, al veel Griekse grammatica en basiskennis achter de kiezen. Om een idee te krijgen van wat het 'echte'-Grieks lezen inhoudt, werken jullie komende weken met name uit dit speciaal ontworpen Griekse boekje. Hierin staan uitsluitend originele eeuwenoude Griekse teksten, met hier en daar wat aantekeningen en opdrachten om jullie op weg te helpen bij het vertalen.

Naast het lezen van het Grieks uit dit boekje, krijgen jullie van je docent per les nieuwe woordjes op uit jullie eigenlijke leergang, en wordt van jullie verwacht dat je een aantal rijtjes eigen maakt die in Pallas beschreven staan. (p.31, 33, 35 tb)

Je zult merken dat we over een week of twee een heel eind zijn opgeschoten in jullie Pallas-boek, dat jullie meer gemak krijgen in het vertalen, en dat jullie ook een idee hebben gekregen hoe originele teksten eruit kunnen zien, zodat je weet waar je aan toe bent in de bovenbouw.

De eerstvolgende toets zal gaan over de hieronder gelezen teksten.

NB: Je krijgt ook een cijfer voor de Loukianos-eindopdracht, en levert je boekje aan het eind van dit project in. De netheid van werken wordt in dit eindcijfer meegewogen!

Aanpak.

Je werkt met dit boekje in teams van twee personen, of alleen.

Je gaat aan de hand van de opdrachten aan de slag: je kunt alles invullen in dit boekje. (Tip: vertaal eerst in 't klad op een los blaadje.)

De komende lessen werk je hieraan in je eigen tempo. De docent geeft aan waar je zou kunnen komen in een les. Als je merkt dat je achterop raakt, neem je het boekje een keer mee naar huis, en werkt daar verder.

Elke laatste les van de week is er een gezamenlijk bespreek-moment, waarop ieder van jullie kan worden gevraagd een bepaald aspect uit het boekje voor de klas te komen toelichten. Zorg dus dat je goed weet wat jouw team-genoot doet en waarom: werk samen en niet langs elkaar heen!

Aan het eind van de rit worden de vertalingen ofwel gezamenlijk gecontroleerd, of aan de hand van antwoordmodellen.

Heel veel succes en plezier gewenst!

Inhoudsopgave

Godengesprekken

I	Kijvende moeders Gesprek tussen Hera en Leto (L.16)	in vertaling	p.4
II	Postnatale depressie Gesprek tussen Poseidon en Hermes (L.9)	Grieks	p.7
III	Arme Apollo Gesprek tussen Hermes en Apollo (L.14)	Grieks	p.18
IV	Jaloers? Gesprek tussen Hermes en Apollo (L.15)	in vertaling	p.25

Hoertjes in gesprek

V	Chelidonia en Drosis	in vertaling	p.27
VI	Dorian en Myrtale	in vertaling	p.29

Zeegoden in gesprek

VII	Doris en Galatea (L.1)	eigen verwerking	p.31
-----	------------------------	------------------	------

Achtergronden: Loukianos en zijn tijd.

(afkomstig uit: VCN-materiaal C. Hupperts, H. van Lent, P. van der Pasch)

Loukianos leefde in de 2de eeuw na Christus in Syrië. Grieks was daar al eeuwen de voertaal - sinds Alexander de Grote het Nabije Oosten had veroverd -, en dat bleef zo toen de Romeinen kwamen. Er waren verschillende Romeinse keizers (Hadrianus, Marcus Aurelius) die veel belangstelling hadden voor de Griekse cultuur en zelf ook boeken in het Grieks schreven. Het is dan ook niet vreemd dat de stad Athene van de keizer toestemming kreeg een officiële leerstoel in te stellen voor filosofie waardoor er een soort universiteit ontstond. Er bestond overal in de Grieks-Romeinse wereld een zeker heimwee naar de periode van de 5de en 4de eeuw v. Chr., de bloeiperiode van de Griekse cultuur. Men bestudeerde teksten uit die tijd en probeerde de Griekse taal uit die periode na te bootsen in woordgebruik en stijl. Vooral de welsprekendheid (retorika) genoot veel belangstelling en er ontstond een stroming die deze retorika nieuw leven in wilde blazen. Er werden daarom volop redevoeringen geschreven en in het openbaar uitgesproken. Men maakte er ook een sport van onvoorbereide voordrachten te houden, waarbij men de kunst van improvisatie moest beheersen. Ook Loukianos had deel aan deze stroming. Hij maakte zich meester van het klassieke Grieks en raakte daardoor zeer goed thuis in de Griekse literatuur en mythologie. Op talrijke plaatsen in zijn geschriften maakt hij toespelingen op beroemde Griekse schrijvers als Homeros en Plato. Hij heeft veel aan hen ontleend in vorm en inhoud, maar Loukianos was een te creatief en onafhankelijk schrijver om zich helemaal te laten leiden door grote voorbeelden uit het verleden. Het gros van zijn ca. 80 werken is bedoeld als een vorm van entertainment. Loukianos schiep een nieuwe vorm van literatuur, waarin hij traditionele elementen combineerde met een luchtige stijl. Zo publiceerde hij een groot aantal Dialogen, waarin voorname personages (goden, helden) optreden die op een alledaagse toon met elkaar converseren. Regelmatig klinkt Loukianos als een scepticus die spot met de dwaasheden van de mensen, maar vaak is er een serieuze ondertoon aanwezig. Enkele van de Dialogen van Loukianos zijn in dit boekje opgenomen.

(in de vertaling van Hein L. Van Dolen)

Loukianos veronderstelt dat zijn lezers goed op de hoogte zijn van de Griekse mythologie. Om de dialoog tussen Hera en Leto goed te kunnen volgen, moet je een aantal verhalen kennen.

1. Leto: de geboorte van Artemis en Apollo.
2. Niobe.
3. Artemis en haar functies; Actaeon, de Skythen.
4. Apollo en zijn functies; Dafne, Marsyas, Hyakinthos.

[illegible]

Niobe (Amsterdam 1703)

Leto heeft Zeus een dochter en een zoon geschonken. Hera was daar natuurlijk niet enthousiast over. Een tijd later kan ze zich in een gesprek met Leto niet meer in houden en snijdt opeens het onderwerp 'kinderen' aan.

Hera Mooi zijn ze zeker ook, Leto, de kinderen die jij voor Zeus hebt gebaard.

Leto Ja, Hera, we kunnen natuurlijk niet allemaal zulke kinderen als Hephaestus krijgen.

Hera Hij mag dan kreupel zijn, maar hij is evengoed een prima vakman die ons uitstekend helpt. Hij heeft voor ons de hemel opgeknapt en is met Aphrodite getrouwd, die zelfs erg op hem gesteld is. Maar nu die kinderen van jou: die dochter van je is toch wel al te mannelijk, gewoon een bergbeklimster. Zij is ten slotte naar Skythië vertrokken en iedereen weet wat ze daar eet: vermoorde vreemdelingen, net als de Skythen die ook kannibalen zijn. En Apollo verbeeldt zich dat hij alles kan: boogschieten, citer spelen, dokteren en orakelen. Hij heeft orakelfabrieken in Delphi, Claros, Colophon en Didyma opgericht waar hij zijn klanten aan het oplichten is met raadselachtige, naar twee kanten uitlegbare antwoorden, om het risico uit te sluiten dat hij zich vergist. En hij vaart er wel bij, want er zijn heel wat stommelingen die zich graag een rad voor ogen laten draaien. Maar de meer intelligente mensen hebben heus wel door dat hij meestal onzin uitkraamt. Zelf had die ziener in elk geval niet in de gaten dat hij zijn vriendje met een discus zou doden en hij kon niet voorspellen dat Daphne hem zou ontvluchten, ondanks zijn schoonheid en zijn mooie lokken. Ik zie daarom niet waarom men vond dit jij knappere kinderen had dan Niobe.

Leto Ik weet heus wel dat die kinderen, die ‘moordenares’ en die ‘leugenprofeet’ jou een doorn in het oog zijn als jij ze in onze hemel ziet, en zeker wanneer zij om haar schoonheid wordt geprezen en hij tijdens het diner bij iedereen zon succes heeft met zijn citerspel.

Hera Laat me niet lachen, *Leto*! Hij succesvol? Wanneer de Muzen destijds een onpartijdige uitspraak hadden willen doen, dan had *Marsyas** als overwinnaar in de muziekwedstrijd hém eigenhandig moeten villen. Maar nu is die arme man misleid en na een onjuiste uitspraak van de jury om het leven gekomen. En die dochter van je is zó mooi dat zij, toen ze had gemerkt dat *Actaeon*** haar had gezien uit angst dat die jongen zou rondbazuinen hoe lelijk ze is, haar honden op hem af heeft gestuurd. En dan heb ik het er maar niet over dat zij de moeders nooit bij de bevalling zou helpen, als ze zelf nog een ongerept meisje was.

Leto *Hera*, je blaast hoog van de toren omdat jij de vrouw van *Zeus* bent en samen met hem regeert, en daardoor misbruik je naar willekeur je macht. Wacht maar, binnenkort zie ik je wel weer in tranen wanneer je man je in de steek heeft gelaten om als stier of als zwaan naar de aarde af te dalen.

Vragen:

2. a. Waarom verwijst *Leto* in r4 naar *Hephaistos*?
b. Hoe reageert *Hera* hierop?

3. Welke twee negatieve punten van *Artemis* noemt *Hera*?

- 4a. Welke activiteit van *Apollo* wordt speciaal door *Hera* aangevallen?
b. Welke twee argumenten voert *Hera* aan om *Apollo*'s onkunde te ‘bewijzen’?

5. Waarom plaatst de vertaler de woorden ‘moordenares’ en ‘leugenprofeet’ tussen aanhalingstekens?

6a. Leto zegt: 'wanneer zij om haar schoonheid wordt geprezen'. Waar hebben de godinnen eerder over dit onderwerp gesproken?

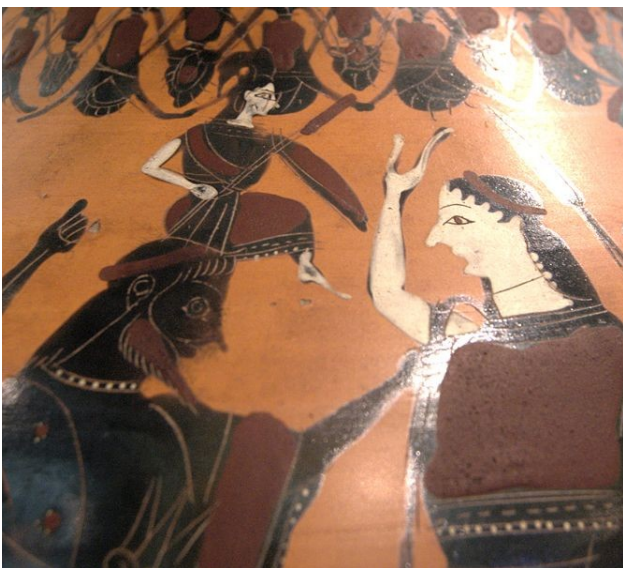
b. Met welke woorden probeert Hera deze positieve bewering over Artemis weer onderuit te halen?

7a. Hoe komt het dat Hera wel zo tekeer kan gaan tegen Leto en Niobe dit niet ongestraft kon doen?

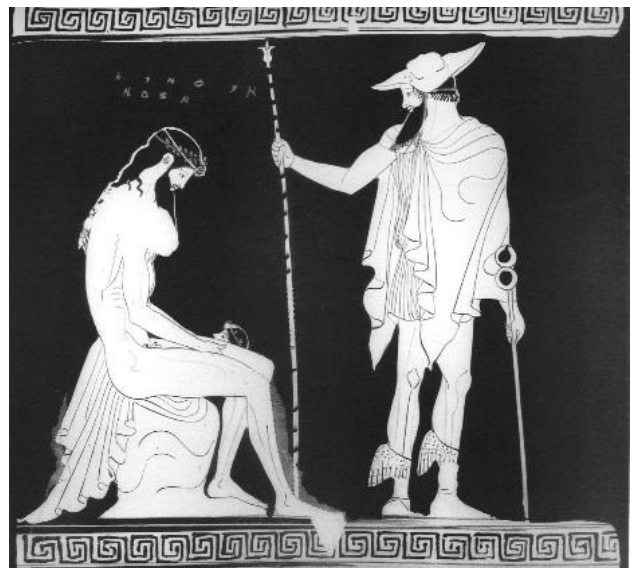
b. Welke venijnige steek geeft Leto Hera nog tot slot?

II Postnatale depressie

(brontekst van: www.mikrosapoplous.gr/lucian/thd0.html)

De geboorte van Athena

de geboorte van Dionysos

Opdracht

Julie opdracht is om de volgende dialoog in goed Nederlands te vertalen. Bestudeer hiervoor goed de aantekeningen die ernaast staan en raadpleeg voor onbekende woorden de woordenlijst achterin Pallas.

Voordat je vertaalt, vul je steeds de gaten in de aantekeningen zelf aan op de stippellijnen!

Poseidon wil Zeus spreken, maar Hermes laat hem niet binnen.

- 1 **Ποσειδῶν**
Ἔστιν*, ὦ Ἑρμῆ, νῦν ἐντυχεῖν τῷ Διί; = ἐξεστί
Ἑρμῆς
Οὐδαμῶς*, ὦ Πόσειδον. *geenszins, beslist niet
- 5 **Ποσειδῶν**
Ὅμως προσάγγελον* αὐτῷ. προσάγγελω = aankondigen
vul ἐμε aan
Ἑρμῆς
Μὴ ἐνόχλει*, φημί*. ἄκαιρον** γὰρ ἐστίν, ὥστε *ἐνοχλεω = zeuren
*zeg ik **ongelegen
ἰδοὺς komt van het ww.....?
οὐκ ἂν ἴδοις* αὐτὸν ἐν τῷ παρόντι*. De vorm is een zgn potentialis: vertalen met 'kunnen'.
*op dit moment
- 10 **Ποσειδῶν**
Μῶν* τῇ Ἡρᾷ σύνεστιν; *.....toch zeker niet....?
Ἑρμῆς
Οὐκ, ἀλλ' ἑτεροῖόν τί* ἐστίν. *iets anders
Ποσειδῶν
- 15 Συνίημι· ὁ Γανυμήδης ἔνδον*. -μι = ik-vorm
*binnen, vul aan: ἐστί
Ἑρμῆς
Οὐδὲ τοῦτο· ἀλλὰ μαλακῶς ἔχει* αὐτός. *hij is ziek/zwak
Ποσειδῶν
Πόθεν*, ὦ Ἑρμῆ; δεινὸν γὰρ τοῦτο φής*. *Hier: waarvan(daan), waardoor?
*2^e persoon ev van φημι
- 20 **Ἑρμῆς**
Αἰσχύνομαι* εἰπεῖν, τοιοῦτόν ἐστιν. *+ inf = zich schamen (iets) te.....
Ποσειδῶν
Ἀλλὰ οὐ χρή* πρὸς ἐμὲ θεῖόν* γε ὄντα*. Vul bij χρη aan: σε αἰσχυνοσθαι
*oom
ὄντα = participium van εἶμι = zijn
acc ev M, hoort dus bij.....?
- Ἑρμῆς**

25 Τέτοκεν ἀρτίως*, ὦ Πόσειδον.

Vertaal: terwijl/omdat + bijzin
*hij heeft zojuist gebaard

Ποσειδῶν

Ἀπαγε*, τέτοκεν ἐκεῖνος; ἐκ τίνος; οὐκοῦν
ἐλελήθει ἡμᾶς* ἀνδρόγυνος** ὦν; ἀλλὰ οὐδὲ
ἐπεσήμανεν* ἢ γαστήρ* αὐτῷ ὄγκον** τινά.

*ga weg
* is het ons ontgaan dat + *participium*
** *samengesteld uit ἀνήρ en γυνή*

30

Ἑρμῆς

ἐπισημαίνω = tonen
* de buik **zwelling

Εὖ λέγεις· οὐ γὰρ ἐκείνη* εἶχε τὸ ἔμβρυον.

Ποσειδῶν

*ἐκείνη slaat op ἡ γαστήρ (r.29)

Οἶδα*· ἐκ τῆς κεφαλῆς ἔτεκεν αὐθις ὥσπερ τὴν
Ἀθηνᾶν· τοκάδα* γὰρ τὴν κεφαλὴν ἔχει.

οἶδα = 1^e ev

35

Ἑρμῆς

τοκάς, τοκάδος = vruchtbaar

Οὐκ, ἀλλὰ ἐν τῷ μηρῷ* ἐκύει* τὸ τῆς Σεμέλης
βρέφος*.

*dijbeen
κυῶ = zwanger zijn van
*baby

Ποσειδῶν

Εὖ γε ὁ γενναῖος*, ὥς ὅλος ἡμῖν** κυοφορεῖ* καὶ

*wat een prachtkerel
**helemaal
κυοφορεῶ = zwanger zijn
*overall in + *gen.*

40 πανταχόθι* τοῦ σώματος. ἀλλὰ τίς ἢ Σεμέλη
ἐστί;

Ἑρμῆς

Θηβαία*, τῶν Κάδμου θυγατέρων μία. ταύτη
συνελθὼν* ἐγκύμονα* ἐποίησεν.

*Thebaanse, vrouw uit Thebe
*συνελθὼν komt van het ww.....? =
samenzijn met/naar bed gaan met
De vorm is: *participium M nom ev*, hoort
dus bij het =?

45

Ποσειδῶν

Εἶτα* ἔτεκεν, ὦ Ἑρμῆ, ἀντ' ἐκείνης;

Vertaal met: terwijl/door te
*zwanger
*daarna

vertaling eerste helft 'Postnatale depressie':

[illegible]

[illegible]

Vragen:

8a. In r 13 zegt Hermes dat er 'ἑτεροῖον τι' is met Zeus. Wat betekende dit letterlijk?

b. Blijkbaar luistert Poseidon niet goed naar hem. Hoe vat hij het op?

9. r.21-23. Hermes wil niets zeggen want hij schaamt zich.

a. Waarvoor?

b. Hoe haalt Poseidon hem over om hem toch in vertrouwen te nemen? Citeer als antwoord de Griekse woorden waarmee hij dit doet.

Opdracht:

In het vervolg van de dialoog vertelt Hermes het hele verhaal aan Poseidon. Omdat de constructies van deze zinnen lastiger zijn, staan ze hier onder voor jullie in zinsdelen verdeeld.

- ❖ Geef voordat je gaat vertalen in de kantlijn aan of je met een hoofd- of bijzin te maken hebt. (HZ/BZ)
- ❖ Zet een streep onder de persoonsvormen.
- ❖ Begin dan pas te vertalen met behulp van het woordenlijstje.

Ἑρμῆς

1	Καὶ μάλα,
	εἰ καὶ παράδοξον εἶναί σοι δοκεῖ·
	τὴν μὲν γὰρ Σεμέλην ὑπελθοῦσα ἡ Ἥρα
	-οἶσθα ὡς ζηλότυπός ἐστι-
5	πεῖθει αἰτῆσαι παρὰ τοῦ Διὸς μετὰ βροντῶν καὶ ἀστραπῶν ἤκειν παρ' αὐτήν·
	ὥς δὲ ἐπείσθη καὶ ἤκεν ἔχων καὶ τὸν κεραυνόν,
	ἀνεφλέγη ὁ οροφος,
	καὶ ἡ Σεμέλη μὲν διαφθείρεται ὑπὸ τοῦ πυρός,
	ἐμὲ δὲ κελεύει
10	ἀνατεμόντα τὴν γαστέρα τῆς γυναικὸς
	ἀνακομίσαι ἀτελὲς ἔτι αὐτῷ τὸ ἔμβρυον ἑπτάμηνον·
	καὶ ἐπειδὴ ἐποίησα,
	διελὼν τὸν ἑαυτοῦ μηρὸν ἐντίθησιν,
	ὥς ἀποτελεσθεῖη ἐνταῦθα,
15	καὶ νῦν τρίτῳ ἤδη μηνὶ ἐξέτεκεν αὐτὸ καὶ μαλακῶς ἀπὸ τῶν ὠδίνων ἔχει.

Ποσειδῶν

Νῦν οὖν ποῦ τὸ βρέφος ἐστίν;

Ἑρμῆς

Ἐς τὴν Νῦσαν ἀποκομίσας παρέδωκα ταῖς Νύμφαις ἀνατρέφειν Διόνυσον αὐτὸν ἐπονομασθέντα.

Ποσειδῶν

Οὐκοῦν ἀμφοτέρω τοῦ Διονύσου τούτου καὶ μήτηρ καὶ πατήρ ὁ ἀδελφός ἐστιν;

Ἑρμῆς

Ἔοικεν. ἄπειμι δ' οὖν ὕδωρ αὐτῷ πρὸς τὸ τραῦμα οἷσων καὶ τὰ ἄλλα ποιήσων ἃ νομίζεται ὥσπερ λεχοῖ.

Woorden en aantekeningen

r.2	εἰ γὰρ παραδοξον	ookal wonderbaarlijk
r.3	ὑπελθουσα	komt van het ww.....?= sluw bepraten. Vorm: <i>participium V ev nom. Hoort dus bij.....?</i> Vertaal: nadat + bijzin
r.4	οἶσθα ζηλολυτος	jij weet jaloers
r.5	ἡ βροντη, ἡ ἀστραη	donder, bliksem
r.6	ἐπεισθη ἔχων ὁ κεραυνος	hij gehoorzaamde/ hij gaf gehoor <i>participium nom M ev, letterlijk: terwijl hij heeft/hebbend, hier: met</i> bliksem
r.7	ἀνεφλεγῃ ὁ ὀροφος	vloog het dak in brand
r.10	ἀνατεμνω	open snijden <i>ἀνατεμνοντα = participium M acc ev, hoort dus bij.....?</i> Vertaal: nadat +bijzin
r.11	ἀνακομισαι ἀτελης ἑπταμενος	mee te brengen. Vorm.....? onvolgroeid van zeven maanden
r.13	διειλων aor).	= <i>participium M nom ev van διαίρω = opensplijten (stam anders, dus:</i> <i>Vertaal: nadat + bijzin</i>
	ἐντίθησιν	hij deed (het embryo) erin
r.14	ὥς ἀποτελεσθείη	met de bedoeling dat het voldragen zou worden
r.15	ἡ ὠδισ, ὠδινος	de na-wee
r. 17	Nysa ἀποκομίσας παρέδωκα	de berg waar Dionysos opgroeide nadat ik hem heb weggebracht, heb ik hem gegeven aan.....
	ἀνατρέφειν	om op te voeden. Vorm.....?
r.18	ἐπονομασθέντα	nadat hij..... was genoemd.
r.19	οὐκουν	dus
r.20	Ἔοικεν τὸ τραῦμα οἷσων	Het lijkt erop wond om te brengen
r.21	τα ἄλλα t/m λεχοι	om de andere dingen te doen die voor een kraamvrouw gebruikelijk zijn. Waarom <u>andere dingen</u> ? Omdat.....

vertaling tweede helft 'Postnatale depressie':

[illegible]

vragen

10: Wat is de oorzaak van de ondergang van Semele?

11. Welke (etymologische) verklaring geeft Hermes voor de naam Dionysos?

Conclusies

Behalve dat je nu eens de werkelijke bron heb kunnen lezen over de geboorte van een van onze meest gewaardeerde Griekse goden, heb je ook kennis gemaakt met een aantal grammaticale bijzonderheden van het Grieks.

Het nieuwst voor jullie was het participium. Maak hierover de volgende concluderende opdracht.

Het participium

Schrijf hieronder op wat je weet over het participium in het Latijn:

a. vorm / hoe te herkennen

b. vertaling /meerdere mogelijkheden? Tijden?

Het fijne is, dat het participium in het Grieks een stuk eenvoudiger is dan in het Latijn!

a. Vorm

Je bent in de vorige dialoog al een aantal vormen van het participium tegengekomen (in je aantekeningen stond dat er steeds bij). Schrijf ze hieronder alle 7 op.

Je kunt nu met de informatie die je hebt het volgende rijtje invullen:

Uitgangen van het participium in het Grieks

	M (gaat als.....)	V (als.....)	O (als.....)
Nom			ὄν
Gen		ούσης	όντος
Dat	όντι		
Acc		ούσαν	
Nom	όντες	ούσαι	
Gen		ούσων	όντων
Dat	ούσιν		
Acc			

Dit schema is tevens het participium van εἶμι, het vormt de uitgangen voor de participia van andere werkwoorden in het **praesens actief**, en voor de **thematische aoristus actief**!

Slechts de vier vormen in de omrande hokjes dienen geleerd te worden, de rest van de rijtjes volgt hieruit.

b. Vertaling

Door middel van de aantekeningen heb je ook de betekenis van het participium kunnen achterhalen:

Praesens

Aoristus

Wat zou

ὁ ἄνηρ καθευδει καλυπτων το ἱματιον betekenen?

en:

ἀπεβαινον βαλουσα το δωρον ?

De allerlaatste vraag over deze dialoog:

In regel 11 van de tweede helft kom het woord ἀτελες voor. Zoek in Pallas op, welke vorm dit woord heeft: naamval getal en geslacht. Op welke verbuigingsgroep lijkt de verbuiging van dit woord het meest?

III Arme Apollo

Apollo en
Hyakinthos

De volgende dialoog tussen Hermes en Apollo, gaat over een ongelukkige liefde. Om het verhaal goed te kunnen volgen moet je op de hoogte zijn van Apollo's meest recente liefdesavontuurtjes! Kijk nog eens naar je resultaten bij I Kijvende Moeders 'opdracht vooraf nr.4'. Lees nog eens de informatie door die je hebt gevonden over Dafne en Hyakinthos. Vertaal vervolgens onderstaande eerste helft van de dialoog.

1

Ἑρμῆς

Τί κατηφὴς* εἶ, ὦ Ἀπολλων;

* bedroefd

Ἀπόλλων

Ὅτι, ὦ Ἑρμῆ, δυστυχῶ* ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς*.

* ongelukkig zijn
τα ἐρωτικά = de liefde

5

Ἑρμῆς

Ἄξιον* μὲν λύπης τὸ τοιοῦτο**. σὺ δὲ τί δυστυχεῖς;

* ἄξιος + gen =waardig

vul ἐστὶ aan

** iets dergelijks, zoiets

ἢ* τὸ κατὰ τὴν Δάφνην** σε λυπεῖ ἔτι;

* soms

** το = hetgene, de toestand

Ἀπόλλων

Οὐδαμῶς· ἀλλὰ ἐρώμενον* πενθῶ** τὸν Λάκωνα*

* geliefde

** rouwen om

10 τὸν Οἰβάλου*.

ὁ Λάκων, Λακωνός = Spartaan

* de genitivus geeft aan: 'zoon van'

Zoon van Oibales was Hyakinthos

Ἑρμῆς

Τέθνηκε γάρ, εἰπέ μοι, ὁ Ὑάκινθος;

Ἀπόλλων

Καὶ μάλα*.

* inderdaad

15

Ἑρμῆς

Πρὸς τίνος, ὦ Ἀπολλων; ἢ τίς οὕτως ἀνέραστος*;

* hardvochtig, liefdeloos

ἦν ὥς* ἀποκτεῖναι τὸ καλὸν ἐκείνο μεράκιον*;

* οὕτως.....ὥς = zo.....dat

* knaap, jongen

Ἀπόλλων

Αὐτοῦ ἐμοῦ τὸ ἔργον.

20

Ἑρμῆς

Οὐκοῦν* ἐμάνης**, ὦ Ἄπολλον;

* dan

****aor. van μαίνομαι**

Ἀπόλλων

Οὐκ, ἀλλὰ δυστύχημά* τι ἀκούσιον** ἐγένετο.

* δυστυχew = ongelukkig zijn, dus

το δυστυχημα =

**onvrijwillig, waar ik niets aan kon doen

Ἑρμῆς

25 Πῶς; ἐθέλω γὰρ ἀκοῦσαι τὸν τρόπον.

vertaling eerste helft 'Arme Apollo':

[illegible]

In het volgende gedeelte van de dialoog staan 11 werkwoordsvormen onderstreept.
Dit zijn alle participia.
De dubbel onderstreepte vormen heb je bij de voorgaande dialoog al gehad.

Schrijf ze hieronder op en benoem de vorm ervan:

tempus genus modus nv. get. gesl

Ἀπόλλων	
Δισκεύειν* ἐμάνθανε** καὶ γὰρ συνεδίσκευον*	*discuswerpen **onderwerp= Hyakinthos συν = samen met
αὐτῷ, ὁ δὲ κάκιστα ἀνέμων <u>ἀπολούμενος*</u> ὁ	*de meest vervloekte
Ζέφυρος ἦρα* μὲν ἐκ πολλοῦ** καὶ αὐτός,	*was verliefd **sinds lang
30 <u>ἀμελούμενος*</u> δὲ καὶ μὴ φέρων* τὴν ὑπεροψίαν**	ἀμελουμαι = geen aandacht krijgen *ptc: omdat hij niet kon verdagen **de minachting/afwijzing
ταῦτα εἰργάσατο·	* van: ἀνα-ριπτω,
ἐγὼ μὲν ἀνέρριψα*, ὥσπερ εἰώθειμεν**, τὸν	**wij waren gewend
δίσκον εἰς τὸ ἄνω, ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ Ταῦρέτου*	Taygetos = gebergte op de Peloponnesos
<u>καταπνεύσας*</u> ἐπὶ κεφαλὴν τῷ παιδὶ ἐνέσειε*	καταπνευω = naar beneden blazen ἐνσειω = ergens op slingeren
35 <u>φέρων</u> αὐτόν*, ὥστε ἀπὸ τῆς πληγῆς αἷμα	lv hierbij = *αὐτον = de discus
ρύηται* πολὺ καὶ τὸν παῖδα εὐθὺς ἀποθανεῖν.	*aor van: ῥεω

- ἀλλὰ ἐγὼ τὸν μὲν Ζέφυρον αὐτίκα ἡμυνάμην*
κατατοξεύσας*, φεύγοντι* ἐπισπόμενος* ἄχρι**
 τοῦ ὄρους, τῷ παιδί δὲ καὶ τὸν τάφον* μὲν
 40 ἐχωσάμην* ἐν Ἀμύκλαις*, ὅπου** ὁ δίσκος αὐτὸν
 κατέβαλε, καὶ ἀπὸ τοῦ αἵματος ἄνθος*
ἀναδοῦναι* τὴν γῆν ἐποίησα* ἥδιστον, ὦ Ἑρμῇ,
 καὶ εὐανθέστατον* ἀνθῶν ἀπάντων, ἔτι καὶ
 γράμματα ἔχον* ἐπαιάζοντα* τῷ νεκρῷ. ἄρά σοι
 45 ἀλόγως λελυπήσθαι* δοκῶ;

Ἑρμῆς

Ναί, ὦ Ἀπολλων· ἦδεις γὰρ θνητὸν πεποιημένους
 τὸν ἐρώμενον* ὥστε μὴ ἄχθον* ἀποθανόντος*.

- *ἄμυνω = afweren
 *κατατοξέω = pijlen afschieten
 *vul aan: αὐτῷ = hem = Zephyros
 *ptc aor. van achtervolgen + dat.
 **totaan + gen.
 *grafmonument
 *χοομαι = aanleggen, opstellen
 * Amukla = een dorp bij Sparta
 **waar
 *bloem
 *bij elkaar: ervoor zorgen dat την γην
 v (o vd Acl) doet groeien
 εὐανθης = rijk bloeiend
 *ptc hoort bij de bloem
 ἐπαιάζω = klagen over, jammeren
 om – de hyacinth uit de oudheid leek
 op een iris bij ons nu. In de nerven
 ervan las men de letters: 'ΑΙΑΙ'
 * zonder reden verdrietig zijn
 * ἦδεις t/m ἐρώμενον jij wist dat je
 een sterveling tot geliefde had
 gemaakt
 ἄχθομαι + gen = huilen om
 * vul aan: αὐτοῦ

De enkel onderstreepte vormen vallen uiteen in twee groepen. Eén groep is het participium medium (dit ziet er in alle tijden hetzelfde uit: of het aoristus is kan je alleen zien aan de stam), de andere groep is het participium actief, hiervan de sigmatistische aoristus.

Sorteer ze hieronder op uitgang en zoek in Pallas op (p.39/41 tb) met welke vormen we te maken hebben.

Participium medium	Τίς? (κίς? naar de stam)	Vorm: nv, get, geslacht?	Participium actief sigmatistische aoristus	Vorm: nv, get, geslacht?

een participium praesens vertaal je met **TERWIJL**,
een participium aoristus met **NADAT**.

vertaling tweede helft 'Arme Apollo':

[illegible]

Vragen over 'Arme Apollo' (de gehele dialoog):

12. το τοιούτο (r.6) Wat bedoelt Hermes precies met deze woorden?

(tweede helft)

13. αὐτός (r.29)

a. Hoe heb je dit woord vertaald?

b. Waarom?

c. Wie wordt hiermee bedoeld?

14. a. Welke twee dingen heeft Apollo gedaan ter herinnering aan zijn geliefde?

Antwoord in het Nederlands.

b. Welke Griekse woorden geven aan dat Apollo twee dingen gedaan heeft?

15. Apollo is vooral bedroefd omdat hij de schuld van het ongeluk aan zichzelf geeft.
Waar staat dit in het Grieks? (Citeer)

16. Leeft Hermes een beetje met zijn collega-god mee of niet? Leg uit waarom wel/niet.

Apollo en Dafne (Bernini, Galleria Borghese, Rome)

IV Jaloers?

Het vervolg op het vorige gesprek gaat als volgt:

Opdracht vooraf:

Eén van jullie zoekt op wie/wat Charis is.

De ander wie/wat Hermaphroditus/een hermafrodiët is.

Hermes Dat zo'n mankepoot, Apollo, zo'n arbeider nu de knapste vrouwen heeft: Aphrodite en Charis!

Apollo Een kwestie van geluk, Hermes. Maar het verbaast me wel dat zij het in zijn gezelschap uithouden, vooral wanneer ze zien dat hij drijfnat van het zweet is als hij met gebogen rug in zijn oven pookt en zijn gezicht onder het roet zit. Desondanks omhelzen en kussen zij hem, ja, ze gaan zelfs met hem naar bed.

Hermes Dat zit mij ook zo dwars en daarom benijd ik Hephaestus. Daar zit je dan met je mooie haren, Apollo. Speel maar fijn door op je citer en wees maar reuze trots op je schoonheid, zoals ik op mijn energie en op mijn lier. Uiteindelijk, wanneer we moeten gaan slapen, liggen we iedere keer alleen in bed.

Apollo Ook in andere gevallen heb ik nooit geluk in de liefde. Neem nu eens die twee op wie ik het hevigst verliefd ben geweest, Daphne en Hyacinthus. Daphne ontliiep me en had zo'n afkeer van me dat ze nog liever in een boom wilde veranderen dan met mij omgaan, en die jongen is omgekomen door mijn discus. Alles wat ik nu nog van ze over heb, zijn kransen.

Hermes En ik heb ooit eens met Aphrodite... maar ik mag niet opscheppen.

Apollo ja, ik weet het. Zij heeft je toen Hermaphroditus geschonken, zeggen ze. Maar vertel me eens: weet jij misschien waarom Aphrodite niet jaloers is op Charis, en omgekeerd?

Hermes Charis leeft op Lemnos met hem, Apollo, en Aphrodite in de hemel. Daarbij komt dat die het meestal druk met Ares heeft en verliefd op hem is, zodat zij zich weinig aan die smid gelegen laat liggen.

Apollo Denk je dat Hephaestus dat ook weet?

Hermes Jazeker, maar wat kan hij beginnen tegenover Ares, zo'n flinke jonge vechtersbaas? Daarom houdt hij zich maar rustig. Toch dreigt hij ermee dat hij een soort boeien voor ze zal uitdenken en ze daarmee op zijn bed vangen, als vissen in een net.

Apollo Daar weet ik niets van, maar wat zou ik dan graag de medegevangene willen zijn!

17. Wie is er hier jaloers op wie? Waarom?

18. Hoe verliep ook weer het vervolg van dit verhaal?

Hermaphroditus (Rome, Palazzo Massimo)

V Chelidonion en Drosis

Uit: gesprekken tussen hoertjes

Inleiding:

De getrouwde Griekse vrouwen leidden over het algemeen een braaf leven binnenshuis en waren niet erg ontwikkeld. Het was lange tijd een geaccepteerde gewoonte in Athene dat mannen uit de hogere kringen naast hun huwelijk een langdurige relatie onderhielden met een vriendin, een ἑταίρα. Zo'n ἑταίρα bezorgde haar partner niet alleen sexueel vertier, maar begeleidde hem ook naar feestelijke bijeenkomsten en kon zelfs haar zegje doen als het ging om onderwerpen als kunst, literatuur en politiek.

De vrouwen die in een aantal dialogen van Loukianos met elkaar gesprekken aanknopen, hebben met deze klassieke ἑταίρα niet veel gemeen. Loukianos' dames zijn eenvoudige hoeren die elkaar beconcurreren in het werven van klanten. De gewoonte om mannen te vergezellen naar feesten bestaat nog steeds. Ook leiden de contacten vaak tot een soort relatie, waarbij soms ook verliefdheid voorkomt, zoals blijkt uit het volgende gesprek tussen Chelidonion en Drosis.

Chelidonion Drosis, komt de jonge Clinias nooit meer bij je langs? Het is al een hele tijd geleden dat ik hem bij jullie thuis heb gezien.

Drosis Dat is zo, Chelidonion, want zijn leraar heeft er een stokje voor gestoken: hij mag niet meer bij me komen.

Chelidonion Wie is dat? Je bedoelt toch niet zijn sportleraar Diotimus, want dat is een vriend van me.

Drosis Nee, die niet, maar die vervloekte wijsgeer Aristaenetus.

Chelidonion O, die man met zijn kwaai kop en zijn ruige bos haar, die baardaap, die altijd met zijn jongens rondwandelt in de Bonte Galerij?

Drosis Ja, die oplichter bedoel ik. Wat zou ik die graag allerellendigst aan zijn eind zien komen, door de beul aan zijn baard meegesleept.

Chelidonion Wat mankeerde hem om Clinias z'n manier van doen bij te brengen?

Drosis Ik weet het niet, Chelidonion. Maar sinds Clinias met vrouwen begon om te gaan, sliep hij iedere nacht bij me, ik was zijn eerste, en opeens kwam hij al drie dagen achtereen zelfs niet bij ons in de straat. Ik raakte daardoor behoorlijk van streek, want op de een of andere manier heb ik het van hem te pakken gekregen, en dus heb ik onze Nebris gestuurd om eens naar hem uit te kijken op de Markt of in de Galerij. Ze zei dat ze hem had zien wandelen met Aristaenetus en dat ze uit de verte een seintje had gegeven. Hij kreeg een kop als vuur, keek strak naar de grond en heeft niet meer haar kant uit gekeken. Toen liepen die twee samen verder naar de Academie. Tot aan de stadspoort is zij ze achterna gegaan, maar toen hij zich niet één keer naar haar had omgedraaid, kwam ze terug naar huis zonder iets naders te kunnen zeggen. Hoe ik er sindsdien aan toe ben, kun je wel nagaan. Ik heb geen idee wat er met mijn schattebout is gebeurd. Ik zei bij mezelf: 'Ik heb hem toch niet te kort gedaan? Zou hij op een ander verliefd zijn geworden en van mij gruwen? Heeft zijn vader het hem misschien verboden?' In mijn ellende liep ik vaak over dat soort dingen te dubben. En kijk, nu is vanmiddag laat zijn slaaf Dromon bij mij gekomen met dit briefje van hem. Lees jij het alsjeblieft even voor, Chelidonion, want jij kunt, geloof ik, lezen.

Chelidonion Laat eens zien. Duidelijk leesbaar is het bepaald niet en je kunt aan de hanepoten goed zien dat hij in haast heeft geschreven. Hij schrijft: 'De hemel weet, Drosis, hoe ik van je gehouden heb...'

Drosis Au, dat doet pijn, er staat niet 'Lieve...' boven.

Chelidonion 'En nu moet ik je opgeven en dat gebeurt uit overmacht, heus niet uit afkeer. Want vader heeft me bij Aristaenetus uitbesteed om filosofie van hem te leren en die is achter onze verhouding gekomen. Nou, toen heeft hij me uitgeoeterd! Een zoon van Architeles en Erasicleia kon toch fatsoenshalve geen hoerenloper zijn, zei hij, en "deugd is verre te verkiezen boven genot".'

Drosis Die kletsmeier mag verrekken als hij mijn jongen zulke dingen leert.

Chelidonion 'Ik moet hem wel gehoorzamen, want hij houdt me strikt in de gaten en gaat overal met me mee, en geen moment mag ik iemand anders dan hem aankijken. Blijf ik kuis en houd ik me aan al zijn voorschriften, dan word ik vast en zeker gelukkig, belooft hij, en als ik door versterving gehard ben, zal ik het pad der deugd bewandelen. Met de grootste moeite heb ik me verstoppt om je dit te schrijven. Het ga je goed. Blijf altijd aan je Clinias denken.'

Drosis Wat vind jij van die brief, Chelidonion?

Chelidonion Dat 'blijf altijd aan je Clinias denken' houdt nog een zekere belofte in. Maar de rest vind ik klinkklare nonsens.

Drosis Ja precies, dat vond ik ook. Ik verga in elk geval van verliefdheid. Dromon zei ook nog dat Aristaenetus dol op jongens is en onder het mom van lesgeven de mooiste leerlingen gezelschap houdt. Met Clinias heeft hij ook onderonsjes en doet hem onder meer toezeggingen dat hij van hem een soort god kan maken. Daarbij leest hij met hem ook gesprekken over de liefde, gemaakt door de oude wijsgeren voor hun leerlingen, en hij is helemaal weg van mijn jongen. Dreigend zei Dromon er nog bij dat hij dat aan Clinias' vader zou doorvertellen.

Chelidonion Die Dromon moet eens goed getrakteerd worden, Drosis.

Drosis Daar is al voor gezorgd, maar ook zonder dat staat hij aan onze kant, want hij heeft het zelf zwaar te pakken, van Nebris.

Chelidonion Maak je geen zorgen, alles komt heus wel goed. En let op mij: ik ben van plan om op de muur in de Pottenbakkerswijk, waar Architeles meestal rondwandelt, te schrijven: 'Aristaenetus bederft Clinias', om die vader, na Dromons beschuldiging, ook zo nog uit de droom te helpen.

Drosis En hoe kun je dat ongezien doen?

Chelidonion 's Nachts, Drosis, ik vind wel ergens een stukje houtskool.

Drosis Goed zo, Chelidonion. Vecht maar met me mee tegen die oplichter van een Aristaenetus.

vul het volgende verhoudingen-schema in:

vriendinnen _____ en _____
verliefd op: _____
leermeester: _____
slaaf: _____

VI Dorion en Myrtale

Opdracht:

- ❖ Speel het gesprek samen na: één van jullie is Myrtale, de ander Dorion.
- ❖ Bedenk nadat je het gesprek gelezen hebt een pakkende titel die én goed weergeeft wat erin staat, én opvallend is, zodat je er mensen mee over kunt halen het te lezen!

Titel:

Dorion Nu hou je de deur voor me dicht, Myrtale, nu ik door jouw schuld arm ben geworden. Maar toen ik je al die cadeaus gaf, was ik je schat, je manlief, je baas, kortom, ik was alles voor je. En omdat ik momenteel op zwart zaad zit en jij die koopman uit Bithynië als minnaar hebt opgedoken, word ik buitengesloten en sta ik huilend voor je deur, terwijl hij iedere nacht door je wordt gezoend en de enige is die de hele nacht mag binnenblijven. En je zegt dat je een kind van hem verwacht.

Myrtale Dat is toch om uit je vel te springen, Dorion, vooral wanneer je zegt dat je me veel hebt gegeven en dat je door mij arm bent geworden. Maar goed, tel maar eens van het begin af aan op wat je mij aan cadeaus hebt gegeven.

Dorion Goed, Myrtale, laten we dat doen. In de eerste plaats een paar schoenen uit Sikyon, dat was vijftig gulden. Schrijf op: vijftig gulden.

Myrtale Maar je hebt dan ook twee nachten bij me geslapen.

Dorion En toen ik uit Syrië kwam, had ik een flesje Phoenicische parfum bij me. Dat was net zo duur, Poseidon zal me kraken.

Myrtale Maar toen je uitvoer, gaf ik jou toch dat jasje dat tot aan je dijen kwam? Dan had je iets om aan te trekken bij het roeien. De bootman Epiourus had het per ongeluk bij me laten liggen, toen hij hier de nacht doorbracht.

Dorion Epiourus herkende het pas geleden op Samos en heeft het teruggepakt; we hebben er nog flink om gevochten, goden nog aan toe. We gaan door: uien uit Cyprus, vijf nijlbaarzen en vier snoeken heb ik voor je meegenomen toen we uit de Bosporus kwamen teruggevaren. En verder? O ja! Acht scheepsbeschuiten in een rieten mandje en een pot vijgen uit Carië, en later nog uit Patara een paar met goud bestikte sandalen, ondankbaar nest. En ik herinner me ook nog die keer van die grote kaas uit Gythion.

Myrtale Dat komt alles bij elkaar op hooguit tweehonderdvijftig gulden, Dorion.

Dorion Myrtale, mijn hele gage als zeeman heb ik eraan besteed. Nu heb ik sinds kort het commando over stuurboord en jij blijft uit de hoogte tegen mij doen. Heb ik niet een poosje terug bij de Aphroditefeesten op verzoek van jou een zilveren tientje voor de voeten van het beeld van Aphrodite gelegd? Dan weer gaf ik je moeder geld voor schoenen en je slavin Lyde hier stopte ik vaak twee, ja soms vier stuivers in de hand. Dat alles bij elkaar geteld is een heel vermogen voor een zeeman.

Myrtale Je bedoelt die uien en die nijlbaarzen, Dorion?

Dorion Ja! Ik kon werkelijk niet meer meebrengen, want als ik goed bij

kas zat, zou ik geen baan als roeier hebben aangenomen. Voor mijn moeder heb ik zelfs nog nooit één bolletje knoflook meegenomen! Ik wil nu wel eens dolgraag horen wat je van die man uit Bithynië hebt gekregen.

Myrtale Goed, in de eerste plaats deze jurk, kijk maar eens. Die heeft hij voor me gekocht en ook deze halsketting, de zwaarste van de twee.

Dorion Is die van hem! Die had je toch al lang!

Myrtale Nee, de ketting waar jij het over hebt, was veel dunner en niet met smaragden bezet. Daar komt bij: deze oorringen, een vloerkleed, pas nog tweehonderd gulden... hij heeft ook nog de huur voor ons betaald. Dat is wel wat anders dan sandalen uit Patara en kaas uit Gythion en babbels.

Dorion Je praat er maar niet over hoe hij in bed is. Hij is in elk geval boven de vijftig. Hij krijgt van voren een kale kop en is zo rood als een kreeft. En bekijk je zijn tanden wel eens! Hij is toch zó charmant, gottegot, vooral wanneer hij gaat zingen en elegant wil zijn, een ezel die noten balkt, zogezegd. Geniet maar fijn van hem, hij past precies bij je, ik hoop dat jullie kind aardt naar zijn vaartje. Ik vind heus wel een ander, of die nu Deiphis of Kymbalion heet; die zijn meer van mijn soort en dan heb je jullie buurvrouw nog, die fluit speelt en... nou ja, er is altijd wel iemand. We hebben niet allemaal vloerkleden, halskettingen en vergoedingen van tweehonderd gulden te vergeven.

Myrtale Gelukkig de vrouw die jou als vriend krijgt, Dorion, want die zal van jou uien uit Cyprus krijgen en kaas na elke thuisreis uit Gythion!

VII Doris en Galatea over smaak valt wél te twisten!

Doris en Galatea, die je hieronder ziet, zijn twee Nereïden, dochters van de zeegod Nereus. Onlangs was Galatea met een paar vriendinnen aan het zwemmen. Ze gingen aan land op Sicilië en daar had Galatea een ontmoeting met de reusachtige cycloop Polyfemos die daar met zijn kudde rondtrok. Hij zag haar direct wel zitten, en zij hem ook. Maar Doris kan de smaak van haar zuster niet waarderen!

Eindopdracht:

Je hebt inmiddels aardig wat van Loukianos gelezen, zodat je zijn stijl en manier van schrijven al goed kent. Schrijf nu zelf de dialoog tussen Galatea en haar zus, zoals Loukianos dat gedaan zou kunnen hebben.

Let erop dat:

- Doris nogal plagerig aangelegd schijnt te zijn
- Polyfemos een bloedband heeft met een belangrijke god
- Doris zelf vrijgezel is
- Loukianos graag uiterlijkheden beschrijft
- Loukianos altijd wel een verwijzing naar een andere mythe opneemt in zijn dialogen, om een vergelijking te maken
- De dialogen van Loukianos niet langer zijn dan 1,5 getypt A4tje (Times 12pt.) (maar ook niet korter dan 1 A4)

Zorg dat je deze elementen in je verhaal verwerkt.

Veel succes!

Kladversie kan op de volgende pagina's.

[illegible]

[illegible]

[illegible]